

Runer frå utgravingane i Trondheim bygrunn 1971–94

Med eit tillegg av nyfunne innskrifter elles frå byen (N774–N894)
Av Jan Ragnar Hagland

(Manus til "Norges Innskrifter med de yngre Runer" (NlyR) bind 7)

KJØPMANNSGATA 20-26 (FOLKEBIBLIOTEKSTOMTA)

V. INNSKRIFTER MED RISTARFORMEL

[**828**] N-94621. (Tidlegare omtala: Hagland 1986: 53; 1988b: 23; 1990b: [46]; NOR 1986: 9.)

Innskrifta står på eit trestykke som er 316 mm langt, 32-44 mm breitt og 12 mm tjukt. Stykket er avskore i ein ende, avbrote i den andre. Det er (restar av) kvistruner på den eine breisida. Funnet vart gjort i 1985, felt FU, hovudfase 3. Det tilseier ei arkeologisk datering av funnkonteksten til perioden frå slutten av 900-talet til midt på 1000-talet.

Etter at runeinnskrifta er gjort, er trestykket avsprekt på langs, med veden, slik at nedre del av kvistrunene no er defekte. Berre kvistene opp til høgre i kvar rune kan såleis lesast sikkert. Innskrifta er 245 mm lang. Det som er att av runene, varierer i høgde frå 32 til 44 mm. Før første rune er det eit tydeleg kryss. Toppen av r. 5 og litt av r. 6 er avskala, men det har ingenting å seia for lese måten av teikna. R. 9 er litt avskala i overkanten, slik at det kan vera tvil om det har vore to eller tre kvistar opp til høgre. Slik gjenstanden er bevart, ser det helst ut til å ha vore tre. Mellom r. 9 og 10 er det eit snitt som kan vera (øvre) del av eit ordskiljeteikn. Innskrifta sluttar i god avstand frå brotkanten i enden av trestykket.

Ettersom kvistane til venstre stort sett er borte på det som er att av trestykket, vil tolking av innskrifta vera uviss. Dei bevarte delane av desse kvistane kan likevel gi haldepunkt for ein rekonstruksjon. Den følgjande freistnaden på emendasjon må då ta utgangspunkt i dei bevarte kvistane til høgre. Desse markerer vanlegvis plass-siffer innom kvar ætt i fuþorken. Om vi då set opp dette plass-sifferet for r. 1-11 her har vi udiskutabelt følgjande rekkje: (?)2, (?)4, (?)1, (?)5, (?)5, (?)3, (?)5, (?)1, (?), (?)1, (?)1. Parentes med spørjeteikn markerer ukjend talverdi for kvistar som markerer kva ætt som har vore markert i kvart tilfelle. Som kjent reknar ein oftast ættene attanfrå, slik at *Týs ætt* har talverdien 1, *Hagals ætt* 2 og *Fés ætt* 3 (jf. Liestøl 1963: 16). Den avgjerande identifiseringen av kva ætt kvar kvistrune viser til, er såleis det vanskelege punktet her.

R. 1, 3, 4 og 5 har bevart restar av kvistrunene til venstre. Med utgangspunkt i

desse kan vi kanskje rune for rune komma eit steg vidare. R. 1 har bevart øvre del av to kvistar. Disse står høgare enn den eine kvisten som er bevart på r. 3 og 4, og på same nivå som dei to bevarte på r. 5. Ut frå den delen av stavlengda som kvistrunene ned til venstre har dekkja, verkar det rimeleg å gå ut frå at r. 1 har hatt tre kvistar til venstre, og at sifferet for ætt her såleis skal vera 3. R. 1 kan då vera 32, altså andre rune i tredje ætt, som då vil seia **u**. R. 2 har ikkje bevart nokon kvist til venstre. Det er difor mest sannsynleg at det her skal vera første ætt, og at plassifra såleis vert 14 = **l**. R. 3 og 4 har båe ein bevart kvist på eit nivå lågare enn r.1 og 5. I høve til r. 1 og 2 vil det mest sannsynlege sifferet her vera 2, jamvel om vi ikkje kan utelukka at det har vore tre kvistar til venstre her. Sifra vil i så fall anten vera 21 eller 31. R. 4 må av same grunn anten teljast innom ætt 2 eller 3, dvs. anten 25 eller 35. R. 5 med sine to bevarte kvistar må liksom r. 1 rimelegvis teljast i ætt 3 og altså ha sifra 35 = **r**. R. 6 manglar alle spor av kvistar til venstre, og kan i høve til r.1-5 vera anten ætt 1 eller 2, og såleis anten ha sifra 13 eller 23 innom dette løyndeskriftsystemet. Av same grunn kan r. 7 anten ha sifra 15 eller 25. R. 8 har så stor del avsprekt at det både kan ha vore 1, 2 og 3 kvistar til venstre her. Det same gjeld resten av innskrifta. R. 8 kan altså både ha markert sifra 11, 21 og 31. R. 9, der det altså også er ein viss tvil om plasseringa innom ætta, kan ha vore markert med sifra 13, 23 eller 33 om vi reknar tre kvistar til høgre som det rette. R. 10 og 11 kan båe vera anten 11, 21 eller 31. Følgjande siffer for kvistar til venstre og høgre synest då å vera moglege frå og med r. 1 til r. 11: [32] [14] [21/31] [25/35] [35] [13/23] [15/25] [11/21/31] [13/23] [11/21/31] [11/21/31].

Av desse moglege kombinasjonane er det *ei* rekkje som gir fullgod meining til og med r. 9, nemleg denne: [32=**u**] [14=**l**] [31=**f**] [35=**r**] [35=**r**] [23=**i**] [25=**s**] [11=**t**] [23=**i**] [?] [?]. Innskrifta er her lesen i samsvar med det:

										?	?
[3]:2	[1]:4	[3]:1	[3]:5	[3]:5	[2]:3	[2]:5	[1]:1	[2]:3(?)	?	?	?
u	l	f	r	r	i	s	t	i	??		

Úlfr risti ?? = `Ulf rista ? ?'

Med dei atterhald som forholda kring lesemåten her set, har vi å gjera med ein ristarmformular. Innskrifta synest uavslutta og kva framhald som eventuelt er tenkt, må stå ope. Det einaste som her elles skil seg litt ut, er verbalforna som er nytta. Det er den svake forma *risti* snarare enn den sterke *reist* som synest å vera formidla via løyndeskrift i dette tilfellet, og den forma har elles støtte i N827 og 831 frå Folkebibliotekstomta.

Denne innskrifta, som såleis truleg gir namnet *Úlfr* i ein ristarmformular, vart funnen i ein kontekst som elles kan opna for ein interessant gløtt inn i byens eldste historie. Innskrifta er altså funnen i ein av dei eldste fasane av utgravingsfeltet. Tidsgrense framover i tid for denne fasen er sett til midten av 1000-talet. I denne fasen av feltet FU-FA (sjå kart s. ?) er det funne ein Harald Hardrådemynt. Det er vidare funne restar av metallhandverk, og jamvel om det ikkje er klare spor etter myntslaging, finst det fleire einskildfunn som kan setjast i samband med slik verksemd, ettersom myntslaging i seg sjølv ikkje nødvendigvis set så mange spor (Nordeide 1989: 54).

Desse omkringliggjande forhold gir sjølv sagt ei innskrift med ein mogleg *Úlfr* i ristarmformular spesiell interesse. Vi veit nemleg at det har vore prega mynt i Nidaros kring midten av 1000-talet. Ein penning (triquetra), prega i perioden ca. 1047-1055 under Harald Hardråde med myntmeisterformel *Vlf on Niarn[es]*, er kjend - i fire

eksemplar (Skåre 1989: 8). Kronologien og dei konkrete funnomstenda kring denne kvistruneinnskripta opnar då for den spennande tanken at "Ulf på Nidarnes" og Ulf som rista løynderuner, er same person. I så fall er det òg ein viss sjanse for at myntmeistaren har utøvd sitt handverk på tomte der innskripta vart funnen. Bindande prov på ei slik kopling vil vi likevel neppe kunna finna (jf. Nordeide 1989: 53).